

ВСТУП

Навчальна дисципліна „Бюджетний менеджмент” є нормативною для підготовки фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня „магістр” спеціальності 8.030508 „Фінанси і кредит” і присвячена вивченню бюджетного процесу та управління ним. Вивчення дисципліни „Бюджетний менеджмент” є необхідною умовою підготовки спеціалістів з державних фінансів вищої кваліфікації. Вона забезпечує науково-теоретичну та методологічну основу для формування системи прикладних знань і орієнтує студентів на практичну діяльність у бюджетній сфері державного управління

Базою цієї дисципліни є знання, отримані студентами з дисциплін „Бюджетна система”, „Податкова система”, „Місцеві фінанси”. Дисципліна „Бюджетний менеджмент” тісно поєднана з такими економічними курсами як „Макрофінансове бюджетування” та „Управління державним боргом”.

Метою вивчення дисципліни є вивчення функцій фінансових органів, органів законодавчої і виконавчої влади щодо бюджету, та прийомів і методів, які використовують ці органи в процесі керування бюджетними ресурсами та відносинами.

Завданнями вивчення дисципліни „Бюджетний менеджмент” є:

- вивчення завдань, функцій та структури органів оперативного управління бюджетом;
- засвоєння теоретичних основ організації бюджетного процесу;
- формування теоретичних і практичних знань стосовно організації виконання дохідної і видаткової частини бюджету;
- оволодіння навичками з обліку виконання бюджету у фінансових органах та складання бюджетної звітності;
- оволодінні методами контрольної роботи фінансових органів щодо виконання бюджету.

В результаті вивчення дисципліни фахівець повинен знати:

- систему органів оперативного управління бюджету;
- стадії бюджетного процесу та його учасників;
- організаційні засади складання державного бюджету
- організацію виконання доходної та видаткової частин бюджету;
- бюджетний облік;
- бюджетну звітність;
- механізм касового виконання бюджету;
- методи контролю за виконанням бюджету.

Пропонований навчальний посібник містить сім тем, в яких послідовно розкриті всі стадії бюджетного процесу та взаємодія органів управління бюджетом. Структура навчальної дисципліни віддзеркалюється у змісті навчального матеріалу за наступним тематичним планом.

У першій темі розглянуто сутність і структуру бюджету держави, як об'єкта управління, бюджетний устрій та будову бюджетної системи України; механізм розподілу доходів і видатків між ланками бюджетної системи; міжбюджетні відносини; бюджетний дефіцит, його причини і наслідки; сутність і складові бюджетного менеджменту та систему управління бюджетом в Україні.

Другу тему присвячено органам оперативного управління бюджетом та фінансового контролю, а саме: Міністерству фінансів України; Державному казначейству України, Державній контрольно-ревізійній службі; Державній податковій службі України та Рахунковій палаті України. В темі детально розглянуто їх структури, функції та завдання.

У третій темі висвітлюється бюджетне планування і прогнозування в Україні, а саме: сутність, завдання і принципи бюджетного планування, методи бюджетного планування та прогнозування, бюджетне прогнозування в Україні, кошторисне планування та планування міжбюджетних трансфертів. Особливу увагу приділено програмно-цільовому методу планування бюджетів як одному з найпрогресивніших методів макрофінансового бюджетування та ефективного інструменту управління видатками бюджетів, зокрема розглянуто: сутність програмно-цільового методу, основні його відмінності від традиційного постатейного методу планування бюджетів, етапи, напрямки та проблемні аспекти впровадження програмно-цільового методу планування бюджетів в Україні. Також у третій темі розглянуто сутність бюджетного процесу та його учасників; роботу, яка передуює складанню проекту бюджету держави та бюджетний регламент.

Виконанню бюджету за доходами та за видатками присвячено четверту і п'яту теми. Розглянуто сутність поняття виконання бюджету за доходами і за видатками; сутність касового виконання бюджету; процедуру та документообіг, пов'язаний з касовим виконанням бюджету за доходами і видатками; систему стягнення доходів до бюджету; стадії та методи виконання видаткової частини бюджету. В процесі розкриття матеріалу четвертої та п'ятої тем розглянуто також бюджетну класифікацію доходів та видатків; розподіл доходів між державним та місцевими бюджетами в Україні; структуру розпису доходів і видатків державного бюджету; перерахування міжбюджетних трансфертів місцевим бюджетам; взаємні розрахунки між бюджетами, причини їх виник-

нення та порядок проведення; операції взаємозаліку коштів за фінансуванням в рахунок погашення недоїмки з належних до бюджету платежів; причини тимчасових касових розривів та методи їх ліквідації.

Особливу увагу приділено системам касового виконання бюджету та сутності методу виконання бюджету за відомчою структурою, його недолікам, наслідкам застосування, та становленню і розвитку в Україні казначейської системи виконання бюджетів.

Організації обліку виконання бюджетів та звітності про виконання бюджетів присвячено шосту тему навчального посібника. Наведено структуру балансу виконання бюджету, структуру плану рахунків бухгалтерського обліку виконання державного та місцевих бюджетів; бухгалтерські проведення по операціях з обліку доходів бюджету, видатків бюджету та визначення результатів виконання бюджетів. Розглянуто склад місячної, квартальної та річної звітності органів Державного казначейства про виконання бюджету та розпорядників бюджетних коштів про використання коштів бюджету.

Сьома тема присвячена контролю за виконанням бюджету. В темі детально розглянуто сутність і призначення державного фінансового контролю; органи державного бюджетного контролю в Україні, види і методи фінансового контролю; порядок проведення ревізій органами Контрольно-ревізійної служби України та відповідальність учасників бюджетного процесу за порушення бюджетного законодавства

Другий розділ посібника містить методичні вказівки до самостійної роботи студентів. Самостійна робота є невід'ємною частиною навчального процесу перед якою постають досить важливі завдання щодо формування знань, навичок, фінансового мислення та фінансової культури майбутніх фахівців у галузі фінансів. У ринкових умовах самостійна робота студента набуває нового значення, оскільки допомагає виробити майбутньому спеціалісту навички індивідуальної роботи, роботи без допомоги сторонніх осіб. Самостійна робота студентів з курсу „Бюджетний менеджмент” полягає у вивченні і опрацюванні навчально-методичної; періодичної та монографічної літератури; законодавчих; нормативних актів та виконанні навчальних завдань при підготовці до практичних; семінарських занять; модульних контролів та іспиту.

У кінці посібника наведено термінологічний словник, перелік нормативно-правових актів та літературних джерел, рекомендованих для вивчення дисципліни. Зокрема студентам пропонуються кращі наукові та навчально-методичні праці провідних українських вчених-економістів у галузі бюджету та бюджетного менеджменту, таких як Федосов В.М., Сафонова Л.Д., Опарін В.М., Клець Л.Є.,

Булгакова С.О., Чечуліна О.О., Александров В.Т., Юрій С.І., Пасічник Ю.В, Запатріна І.В., Луніна І.О. та інші

Посібник підготовлено для студентів спеціальності „Фінанси і кредит” вищих навчальних закладів. При підготовці даного посібника було використано існуючі навчальні, монографічні та періодичні джерела з питань бюджету, бюджетної системи, казначейської справи та бюджетно-податкової політики провідних вітчизняних вчених-економістів.